

ĢENERĀLADVOKĀTES KRISTĪNES ŠTIKSAS-HAKLAS
[CHRISTINE STIX-HACKL] SECINĀJUMI,
sniegti 2006. gada 3. oktobrī¹

I — Ievads

1. Ar abiem prejudiciālajiem jautājumiem, ko *Vestre Landsret* [Rietumu apgabaltiesa] (Dānija) iesniedza ar rīkojumu, kas pieņemts 2005. gada 5. oktobrī, tā būtībā vēlas noskaidrot, vai ar Līguma noteikumiem par brīvību veikt uzņēmējdarbību (EKL 43. pants) un kapitāla brīvu apriti (EKL 56. pants) ir saderīgs nosacījums, ka dalībvalsts uz lauksaimniecībā izmantojama zemes gabala pirkšanu attiecina nosacījumu, ka pircējs tajā nodibina pastāvīgo dzīvesvietu.

2. Šīs lietas pamatā ir kriminālprocess pret Vācijas pilsoni Uvi Kaju Festersenu [*Uwe Kay Festeresen*], kurš nebija izpildījis pienākumu sešu mēnešu laikā pēc lauksaimniecībā izmantojama zemes gabala pirkuma izdarīšanas nodibināt tajā savu pastāvīgo dzīvesvietu.

3. Saskaņā ar Tiesas judikatūru par nosacījumiem, kas paredzēti valsts tiesību aktos

attiecībā uz nekustamā īpašuma iegādi, īpaši atbilstīgs ir spriedums lietā *Ospelt un Schlössle Weissenberg*², jo tas, līdzīgi kā šajā lietā, bija par lauksaimniecībā izmantojama zemes gabala pirkšanas nosacījumiem.

II — Atbilstošās Dānijas tiesību normas jautājumā par lauksaimniecībā izmantojama zemes gabala pirkšanu

4. Pamata prāvai ir piemērojams Dānijas Likums par lauksaimniecību (*Landbrugsloven*) tā no 1999. gada 15. jūlija kodifikācijas dekrēta Nr. 598 (*lovbekendtgørelse nr. 598*) izrietošajā redakcijā (turpmāk tekstā — “Likums par lauksaimniecību”).

5. Saskaņā ar minētā likuma 2. pantu uz jebkuru lauksaimniecībā izmantojamu zemes gabalu attiecas pienākums to apstrādāt, un ar lauksaimniecībā izmantojamu zemes gabalu saprot zemes kadastrā [attiecīgi] ierakstītu zemes gabalu.

1 — Oriģinālvaloda — vācu.

2 — 2003. gada 23. septembra spriedums lietā C-452/01 (*Recueil*, I-9743. lpp.).

6. Saskaņā ar šī paša likuma 7. pantu jebkuru lauksaimniecībā izmantojamu zemes gabalu ir jā saglabā kā pastāvīgu vienību, un tajā ir atbilstošas ēkas, no kurām zemes gabalus apstrādāt [to] iedzīvotāji.

7. Likuma par lauksaimniecību 16. pantā nosacījumi par lauksaimniecībā izmantojamu zemes gabalu pirkšanu ir formulēti šādi (izvilkums):

“1. Jebkura fiziska persona var iegādāties lauksaimniecībā izmantojamu zemes gabalu, kas atrodas lauku zonā, kura platība pārsniedz 30 ha, ar nosacījumu, ka:

[..]

4) ieguvējs nodibina savu pastāvīgo dzīvesvietu šajā īpašumā sešu mēnešu laikā pēc tā nopirkšanas, [..].

2. Lauksaimniecībā izmantojamu zemes gabalu, kura platība nepārsniedz 30 ha, var iegādāties, ja vien ieguvējs izpilda 1. panta 1.–4. punktā paredzētos nosacījumus [..].”

I - 1132

8. Uz lauksaimniecībā izmantojamiem zemes gabaliem, kuru platība ir mazāka par 30 ha, neattiecas noteikums ieguvējam pašam apstrādāt šo zemi.

9. No 1999. gada 26. jūlija Dekrēta Nr. 627 18.b panta 1. punkta un 4. panta par nosacījumiem par apmācību un dzīvesvietu saistībā ar likumu par lauksaimniecību (turpmāk tekstā — “Dekrēts Nr. 627”) izriet, ka pienākums nodibināt pastāvīgo dzīvesvietu lauksaimniecībā izmantojamā zemes gabalā ir jāsaprot tādā nozīmē, ka attiecīgā persona tajā uzturas pastāvīgi un nakšņo, un vienlaicīgi tā ir viņa pamata dzīves vieta, raugoties no nodokļu viedokļa. Ieguvējam ir jāreģistrējas arī komūnas iedzīvotāju reģistrā kā uz šī zemes gabala dzīvojošai personai. Dekrēta Nr. 627 4. panta 2. punkts paredz, ka ieguvējam ir jāizpilda pienākums nodibināt [pastāvīgu] dzīvesvietu astoņu gadu laikā no lauksaimniecībā izmantojamā zemes gabala nopirkšanas brīža.

10. Atsevišķos gadījumos attiecībā uz pienākumu nodibināt [pastāvīgu] dzīvesvietu ir iespējami izņēmumi. Tādējādi Likuma par lauksaimniecību 18. pants paredz:

“1. Izņemot 16., 17. un 17.a pantā paredzētos gadījumus, lauksaimniecībā izmantojamu zemes gabalu, kas atrodas lauku zonā, var iegādāties tikai ar pārtikas, lauksaimniecības un zivsaimniecības ministra atļauju.

[..]

4. Ministrs var atļaut personai iegādāties lauksaimniecībā izmantojamu zemes gabalu vienā no šādiem gadījumiem:

- 1) iegādāšanās notiek 4. panta 1. punkta 1. apakšpunktā paredzētās izmantošanas nolūkā, un var rēķināties ar to, ka tuvākajā nākotnē zemes gabalu izmantos atbilstoši attiecīgajam nolūkam;
- 2) iegādāšanās notiek peļņas nolūkā, lai to izmantotu ar lauksaimniecību nesaistītiem mērķiem, ko varētu uzskatīt par vēlamajiem, raugoties no vispārējo interešu viedokļa;
- 3) iegādāšanās notiek, lai sasniegtu īpašus mērķus, tostarp tādus kā zemes gabala izmantošana zinātniskos, izglītojošos, sociālos, terapeitiskos vai atpūtas nolūkos;
- 4) iegādāšanās notiek tāda darījuma ietvaros kā apūdeņotu pļavu izveidošana vai zemes gabalu atjaunošana dabiskajās zonās, vai
- 5) ja to pamato citi īpaši apstākļi [..]"

11. Saskaņā ar 2000. gada 22. februāra Apkārtraksta par Likumu par lauksaimniecību 62. panta 1. punkta noteikumiem:

“Atļauju saskaņā ar Likuma par lauksaimniecību 18. pantu, lai iegādātos lauksaimniecībā izmantojamu zemes gabalu ar atbrīvojumu uz nenoteiktu laiku no 16. panta 1. punkta 4. apakšpunktā noteiktā pienākuma nodibināt [pastāvīgu] dzīvesvietu, var piešķirt tikai ļoti īpašos apstākļos. Piemēram, runa ir par gadījumiem, kad sakarā ar zemes gabala atrašanās vietu nav iespējams ievērot pienākumu par dzīvesvietas deklarēšanu gada lielākajā daļā. Norma ir piemērojama šauri.”

III — Fakti, pamata prāva un prejudiciālie jautājumi

12. Atbildētājs pamata prāvā — Festersens, Vācijas pilsonis, 1998. gada 1. janvārī Dienvidjitlandes departamentā iegādājās zemes īpašumu. Tas ietvēra parceli 0,24 ha platībā, kas atradās pilsētas zonā, un to bija paredzēts apbūvēt, kā arī pļavu 3,29 ha platībā lauku zonā. Zemes kadastrā viss īpašums bija ierakstīts kā lauksaimniecībā izmantojams zemes gabals.

13. Tā kā Festersens nebija izpildījis savu pienākumu nodibināt [pastāvīgo] dzīvesvietu šajā zemes gabalā, kā to paredz Likums par lauksaimniecību, Dienviddānijas departamenta lauksaimniecības komisija (*Jordburgskommission for Sønderjyllands Amt*) 2000. gada 8. septembrī viņam uzdeva legalizēt radušos stāvokli. Tā kā Festersens neizpildīja šīs prasības, minētā komisija vēlreiz to brīdināja 2001. gada 16. jūlijā.

14. Festersens uz dzīvi attiecīgajā zemes gabalā apmetās 2003. gada 12. jūnijā un iedzīvotāju reģistrā šajā adresē ir reģistrēts kopš 2003. gada 12. septembra.

15. Pa šo laiku *Ret Gråsten* [Grestenes vietējā tiesā] pret Festersenu tika celta prasība. Ar *Ret Gråsten* 2003. gada 18. augusta nolēmumu Festersenam piesprieda sodu, jo viņš nebija izpildījis lauksaimniecības departamenta 2000. gada 8. septembra rīkojuma prasību. Viņam tika piespriests naudas sods DKK 5000 apmērā. Tāpat viņam piesprieda kavējuma naudu DKK 5000 apmērā par katru nokavētu mēnesi, ja viņš neizpildīs šī rīkojuma prasības līdz 2003. gada 1. decembrim.

16. Pamata tiesvedībā Festersens iesniedza apelāciju par šo lēmumu *Vestre Landsret*.

17. Šajā tiesvedībā puses nav vienprātis par jautājumu, vai Likumā par lauksaimniecību paredzētais pienākums nodibināt pastāvīgu dzīvesvietu lauksaimniecībā izmantojamajā zemes gabalā ir saderīgs ar Kopienu tiesībām un ciktāl spriedums lietā *Ospelt* un *Schlössle Weissenberg*³ ir piemērojams šajā lietā. Iesniedzējtiesa uzskata, ka tajā izskatāmā kriminālprocesa iznākums ir atkarīgs, ņemot vērā šo judikatūru, no EKL 43. panta par brīvību veikt uzņēmējdarbību un EKL 56. panta par kapitāla brīvu apriti interpretācijas.

18. Šādos apstākļos *Vestre Landsret* nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālos jautājumus:

“1) Vai EKL 43. pants un EKL 56. pants iebilst, ka dalībvalsts uz lauksaimniecībā izmantojama zemes gabala iegādi attiecina nosacījumu, ka ieguvējam tajā ir jānodibina sava pastāvīgā dzīvesvieta?”

2) Atbildot uz pirmo jautājumu, vai ir jāņem vērā, ka zemes gabals nevar būt pastāvīga vienība un ka zemes gabala dzīvojamā ēka atrodas pilsētas zonā?”

3 — Minēts iepriekš 2. zemsvītras piezīmē.

IV — Atbildes uz jautājumiem

A — Par pirmo jautājumu

19. Ar pirmo jautājumu iesniedzējtiesa jautā, vai Kopienu tiesības, proti, Līgumā garantētās tiesības veikt uzņēmējdarbību un kapitāla brīva aprīte iebilst pret tādu pienākumu nodibināt pastāvīgo dzīvesvietu, kāds tas paredzēts Likumā par lauksaimniecību, iegādājoties lauksaimniecībā izmantojamu zemes gabalu.

20. Festersens apgalvo, ka tāds ir šis gadījums, kamēr Dānijas un Norvēģijas valdības, kā arī Eiropas Kopienu Komisija būtībā vienprātīgi uzskata, ka strīdīgais regulējums ir saderīgs ar Kopienu tiesībām. Komisija ir tikai izteikusi šaubas par samērīguma principu sakarā ar ļoti ierobežotām Likumā par lauksaimniecību paredzētām atkāpes iespējām un, atsaucoties uz spriedumu lietā *Ospelt* un *Schlössle Weissenberg*⁴, uzskata, ka strīdīgais pienākums nodibināt pastāvīgo dzīvesvietu ir saderīgs ar Kopienu tiesībām ar nosacījumu, ka šis pienākums netiek noteikts visa veida lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegūšanas gadījumos.

4 — Minēts iepriekš 2. zemsvītras piezīmē.

21. Šajā lietā Tiesa var atsaukties uz vairākiem spriedumiem, kuru priekšmets ir nekustamā īpašuma iegādes nosacījumi dažādās dalībvalstīs, lai arī šajā ziņā pārsvarā gadījumu runa ir par valsts tiesisko regulējumu par apbūvei paredzētu zemes gabalu iegādi, kam ir noteikti teritorijas plānošanas mērķi — plašākā nozīmē — kavēt nodibināt papildu dzīvesvietas⁵.

22. Tomēr lielāka nozīme šajā konkrētajā lietā ir citiem spriedumiem, proti, vairākus gadus iepriekš taisītajam spriedumam lietā *Fearon*⁶, kā arī spriedumam lietā *Ospelt* un *Schlössle Weissenberg*⁷, par ko puses ir izteikušas detalizēti; abos runa bija par tādu tiesisko regulējumu un nosacījumiem, kas attiecās uz lauksaimniecībā izmantojamu zemes gabalu iegādi, kas īpaši paredzēja aizsargāt lauksaimniecības vispārējās intereses, it īpaši tās par noteiktas lauksaimniecības produkcijas un iedzīvotāju sastāva saglabāšanu.

23. Tomēr, vispārinot vai transponējot spriedumu lietā *Ospelt* un *Schlössle Weissenberg* šajā lietā, ir jābūt uzmanīgiem, jo dalībvalstu tiesiskie regulējumi jautājumā par zemes īpašumu iegādi atšķiras gan ar to precīzu

5 — 1999. gada 1. jūnija spriedums lietā C-302/97 *Konle* (*Recueil*, I-3099. lpp.); 2002. gada 5. marta spriedums apvienotajās lietās C-515/99, no C-519/99 līdz C-524/99 un C-526/99 *Reisch* u.c. (*Recueil*, I-2157. lpp.); 2003. gada 15. maija spriedums lietā C-300/01 *Salzmann* (*Recueil*, I-4899. lpp.) un 2005. gada 1. decembra spriedums lietā C-213/04 *Burtscher* (Krājums, I-10309. lpp.).

6 — 1984. gada 6. novembra spriedums lietā 182/83 (*Recueil*, 3677. lpp.).

7 — Minēts iepriekš 2. zemsvītras piezīmē.

struktūru, gan ar noteiktajiem mērķiem, un [to] saderība ar Kopienu tiesībām šajā gadījumā galvenokārt ir nosakāma, par ko lietas dalībniekiem nav iebildumu, samērīguma principa ietvaros un tātad tā ir atkarīga no konkrētas saiknes [esamības] starp mērķi un līdzekļiem.

24. Turklāt ir jāatzīmē, ka lielākajā daļā minēto spriedumu tika pārbaudīta nekustamo īpašumu iegādes procedūras jeb formālo nosacījumu saderība ar Kopienu tiesībām un it īpaši ar prasību par iepriekšējas atļaujas saņemšanu. Tomēr spriedumā lietā *Ospelt* un *Schlössle Weissenberg* tika pārbaudīti arī attiecīgā tiesiskā regulējuma pamata nosacījumi un it īpaši prasība pašam apstrādāt īpašumu, un arī — kā iepriekš minētajā spriedumā lietā *Fearon* — pienākums nodibināt [pastāvīgo] dzīvesvietu⁸.

25. Savukārt šajā lietā nekustamā īpašuma iegādes procedūra netiek apstrīdēta. Dānijas Likums par lauksaimniecību neparedz atļaujas saņemšanu zemes gabalu, kas ir mazāki par 30 ha, kā šajā lietā, pirkšanai. Tāpat nav jāpārbauda Likumā par lauksaimniecību noteiktās prasības par to, ka zemi apstrādās pats ieguvējs, saderīgums ar Kopienu tiesībām, jo

arī šis pienākums bija saistošs tikai attiecībā uz zemes gabaliem, kas lielāki par 30 ha, un līdz ar to tas nav piemērojams pamata lietas apstākļiem. Uz zemes gabaliem, kas ir mazāki par 30 ha, attiecas vienīgi pienākums tos apstrādāt.

26. Tādējādi attiecībā uz tāda pienākuma nodibināt [pastāvīgo] dzīvesvietu, kāds tas noteikts likumā par lauksaimniecību, saderību ar Kopienu tiesībām, vispirms ir jāprecizē novērtējuma kritēriji.

27. Principā ir jāsecina, ka valstu tiesiskajos regulējumos attiecībā uz nekustamo īpašumu pirkšanu, protams, ir jāievēro visas Līguma noteikumos minētās pamatbrīvības, pat ja Tiesa līdz šim šos jautājumus ir skatījusi, tikai ņemot vērā principus par kapitāla brīvu apriti un brīvību veikt uzņēmējdarbību⁹.

28. Cits jautājums, par ko tāpat ir norisinājušās debātes starp ieinteresētajām perso-

8 — Skat. spriedumu lietā *Ospelt* un *Schlössle Weissenberg* (minēts iepriekš 2. zemsvītras piezīmē, 46., 49., 51. un 54. punkts) un spriedumu lietā *Fearon* (minēts iepriekš 6. zemsvītras piezīmē, 9. un 10. punkts).

9 — Skat. it īpaši spriedumu lietā *Fearon* (minēts iepriekš 6. zemsvītras piezīmē, 7. punkts); spriedumu lietā *Konle* (minēts iepriekš 5. zemsvītras piezīmē, 22. punkts); spriedumu apvienotajās lietās *Reisch* u.c. (minēts iepriekš 5. zemsvītras piezīmē, 28. punkts); spriedumu lietā *Ospelt* un *Schlössle Weissenberg* (minēts iepriekš 2. zemsvītras piezīmē, 24. punkts) un spriedumu lietā *Burtscher* (minēts iepriekš 5. zemsvītras piezīmē, 39. punkts).

nām, ir — kāda(s) pamata brīvība(s) ir atbilstoša(s) un/vai piemērojama(s) šajā lietā. Līdz šim Tiesa katrā gadījumā ir vērtējusi tiesiskos regulējumus saistībā ar nekustamā īpašuma iegādi, ņemot vērā kapitāla brīvu apriti, pat ja iesniedzējtiesa, kā spriedumā lietā *Konle*, arī ir atsaukusies uz brīvību veikt uzņēmējdarbību¹⁰. Tiesa šajā sakarā ir precizējusi, ka tiesības iegādāties, izmantot un atsavināt nekustamo īpašumu citas dalībvalsts teritorijā ir brīvības veikt uzņēmējdarbību nepieciešamais papildinājums un ka kapitāla kustība ietver darījumus, ar kuriem personas izdara nekustamā īpašuma ieguldījumus tās dalībvalsts teritorijā, kurā tiem nav dzīvesvieta¹¹.

29. Izņēmums no šādas pieejas bija paredzēts senāk taisītajā spriedumā lietā *Fearon*, kurā tomēr bija ļoti skaidra saikne ar brīvību veikt uzņēmējdarbību, pamatojoties uz pamata prāvas faktiem.

30. Šajā lietā nedz no iesniedzējtiesas lēmuma, nedz no lietas materiāliem nav skaidri redzams, kādā sakarībā un ar kādu mērķi Festersens ir iegādājies attiecīgo nekustamo īpašumu, nedz arī tas, vai viņš ir konkrēti izpildījis nosacījumus, kas tam ļauj atsaukties uz brīvību veikt uzņēmējdarbību vai arī darba

ņēmēju brīvu pārvietošanos. Tomēr tiktāl, ciktāl attiecīgajā tiesiskajā regulējumā precīzi ir paredzēts, ko turpmāk aplūkošu detalizētāk, kavēt vienkāršus nekustamo īpašumu ieguldījumus vai spekulācijas un ka šajā ziņā tam piemīt kapitāla brīvas aprites ierobežojum[a raksturs], man šķiet, ka arī šajā lietā kapitāla brīvai apritei ir jābūt galvenajam novērtējuma kritērijam. Tostarp es, tāpat kā Komisija, uzskatu, ka turpmākie apsvērumi, it īpaši apsvērumi par samērīguma kritērija pārbaudi, attiecas arī uz brīvību veikt uzņēmējdarbību.

31. To, ka pats strīdīgā tiesiskā regulējuma, kas paredz pienākumu nodibināt [pastāvīgo] dzīvesvietu kā nosacījumu nekustamā īpašuma iegādei vai nekustamā īpašuma ieguldījumu [veikšanai], priekšmets ir kapitāla brīvas aprites ierobežojums, ieinteresētās personas būtībā neapstrīd, un, kā jau minēju, tas daļēji ir pat tā paredzēts, apsverot Likuma par lauksaimniecību mērķus.

32. Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru šādi ierobežojumi tomēr ir pieļaujami, ja attiecīgie pasākumi tiek piemēroti bez diskriminācijas, ja tie ir domāti, lai sasniegtu vispārējo interešu mērķus un ja tie atbilst samērīguma principam, proti, pasākumam ir jābūt tādām, lai nodrošinātu noteiktā mērķa realizāciju un

10 — Spriedums lietā *Konle* (minēts iepriekš 5. zemsvītras piezīmē, 39. un turpmākie punkti).

11 — Skat. spriedumu lietā *Konle* (minēts iepriekš 5. zemsvītras piezīmē, 22. punkts) un spriedumu apvienotajās lietās *Reisch* u.c. (minēts iepriekš 5. zemsvītras piezīmē, 29. un 30. punkts).

lai tas nepārsniegtu to, kas ir vajadzīgs, lai to sasniegtu¹².

33. Turklāt attiecībā uz nosacījumu par vispārējo interešu mērķa sasniegšanu Likums par lauksaimniecību ir balstīts uz virkni agrārās politikas mērķu. Saskaņā ar iesniegdzējtiesas un Dānijas valdības sniegto informāciju Likums par lauksaimniecību ir balstīts uz Dānijas lauksaimniecības politikas tradicionālo principu, ka lauksaimniecībā saimniecības pārsvarā apdzīvo un apstrādā to īpašnieki. Tādējādi tas paredz izvairīties no spekulācijām ar nekustamiem īpašumiem un sakarā ar to, ka trūkst lauksaimniecībā izmantojamas zemes platības, nodrošināt, ka tieši lauksaimnieki ir tie, kas varētu iegādāties lauksaimniecībā izmantojamus zemes gabalus, kas nodrošinātu pamatu ražošanai. Ir jāizvairās no pārmērīgi lielas nekustamo īpašumu koncentrācijas un ir jāsauglabā pastāvīgo iedzīvotāju skaits lauku vidē. Visbeidzot, Dānijas valdība norādīja, pat ja, kā tas tika izteikts tiesas sēdes laikā, tas ir tikai papildu arguments, minētais pasākums sniedz pakārtotu aizsardzību pret papildu dzīvesvietu pirkšanu un līdz ar to veicina Līguma C pielikumā pievienotā protokola Nr. 16 par nekustamā īpašuma iegādi Dānijā ieviešanu.

12 — Šajā ziņā skat. spriedumu lietā *Konle* (minēts iepriekš 5. zemsvītras piezīmē, 40. punkts); 2002. gada 22. janvāra spriedumu lietā *C-390/99 Canal Satellite Digital* (*Recueil*, I-607. lpp., 33. punkts); spriedumus apvienotajās lietās *Reisch u.c.* (iepriekš minēts 5. zemsvītras piezīmē, 33. punkts); lietā *Salzmann* (iepriekš minēts 5. zemsvītras piezīmē, 42. punkts); lietā *Ospelt* (iepriekš minēts 2. zemsvītras piezīmē, 34. punkts) un lietā *Burtscher* (iepriekš minēts 5. zemsvītras piezīmē, 44. punkts).

34. Spriedumā lietā *Ospelt* un *Schlössle Weissenberg* Tiesa par vispārējām interesēm atbilstoši atzina tādas agrārās politikas mērķus kā pastāvīga iedzīvotāju skaita saglabāšana lauku vidē, zemes pārdalīšanas, kas ļauj attīstīt [ekonomiski] dzīvotspējīgas lauku saimniecības, saglabāšana, vides harmoniska kopšana, pieejamo zemes platību saprātīgas izmantošanas veicināšana, cīnoties pret spiedienu nekustamā īpašuma tirgū un novēršot dabiskus riskus¹³. Tiesa šajā ziņā norādīja, ka šie mērķi atbilst kopējās lauksaimniecības politikas mērķiem, kas cita starpā ir vērsti uz to, lai nodrošinātu pietiekami augstu dzīves līmeni lauku iedzīvotājiem un kuru sasniegšanā ir jāņem vērā lauksaimniecības darbības īpatnības¹⁴.

35. Šādā kontekstā, manuprāt, ar konkrēto tiesisko regulējumu sasniedzamie mērķi šajā lietā ir uzskatāmi par likumīgiem vispārējo interešu mērķu sasniegšanai, kas var pamatot pamatbrīvību ierobežojumus. Konkrētāk attiecībā uz pamatprincipu, ka zemei pēc iespējas ir jāpieder tiem, kas to apstrādā (*Bauernland in Bauernland*), Tiesa šo mērķi par likumīgu ir jau atzinusi spriedumā lietā *Fearon*¹⁵. Visbeidzot, saskaņā ar pastāvīgo judikatūru arī ierobežojumus ierīkot papildu dzīvesvietas, lai vides plānošanas mērķu ietvaros saglabātu pastāvīgo iedzīvotāju

13 — Skat. 2. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu, 39. punkts.

14 — Turpat, 40. punkts.

15 — Spriedums iepriekš minēts 6. zemsvītras piezīmē, 3. un 10. punkts.

skaitu, principā var uzskatīt par tādiem, kas atbilst vispārējo interešu mērķiem¹⁶.

36. Ja pienākuma nodibināt [pastāvīgu] dzīvesvietu mērķi, kādi tie ir minēti Dānijas tiesiskajā regulējumā par lauksaimniecībā izmantojamu zemes gabalu iegādi, ir uzskatāmi par atbilstošiem vispārējām interesēm, tas, vai mērķi netiek istenoti diskriminējoši, ir jāpārbauda, ņemot vērā iepriekš minēto judikatūru, proti, ir jāpārlicinās, vai faktiski runa nav par principu "(Dānijas) lauksaimniecības zemes dāniem". Tā uzskata Festerens, šajā sakarā norādot uz atsevišķiem izteikumiem parlamenta debašu par Dānijas Karalistes pievienošanas Kopienai laikā 1963. gadā.

37. Piekrītu Komisijas viedoklim, ka šiem politisko diskusiju elementiem, kuru nozīme un faktiskā ietekme galu galā ir grūti novērtējama, izvērtējot to, vai attiecīgais pasākums ir diskriminējošs, nav izšķirošas nozīmes, bet gan, ka šis pasākums ir jāvērtē atbilstoši tā objektīvam saturam un sekām, ko tas rada. Tādējādi, piemēram, jāatgriežas pie sprieduma lietā *Ospelt* un *Schlössle Weissenberg*, saskaņā ar ko minētā prasība nodibināt [pastāvīgo] dzīvesvietu, kas noteikta tiesiskajā regulējumā par lauksaimniecībā izmantojamu zemes gabalu iegādi, kam ir

īpaši mērķi par iedzīvotāju skaita saglabāšanu laukos un ekonomiski dzīvotspējīgām lauku saimniecībām, nav atšķirīga attiecībā uz rezidentiem un citas dalībvalsts pilsoņiem un līdz ar to *a priori* tai nepiemīt diskriminējošs raksturs¹⁷.

38. Problemātiskāks ir jautājums, vai likums par lauksaimniecību tika piemērots diskriminējoši. Starp iemesliem, kuru dēļ Tiesa spriedumos lietās *Konle* un *Salzmann* ir noliegusi attiecīgo pasākumu likumību, bija arī tas, ka šie pasākumi iestādēm sniedza plašu rīcības brīvību, kas var līdzināties diskrecionārai varai un līdz ar to radīt diskriminācijas risku¹⁸.

39. Kā to ir norādījusi Dānijas valdība, atkāpes no saskaņā ar Likuma par lauksaimniecību 18. pantā paredzētā pienākuma nodibināt [pastāvīgo] dzīvesvietu ir ievērojami ierobežotas ar Apkārtrakstu par Likumu par lauksaimniecību un tās ir jāpiemēro šauri. Tāpēc uzskatu, ka šajā gadījumā runa nav par tādu rīcības brīvību, kas var līdzināties diskrecionārai varai. Turklāt ir jāatzīmē, ka tiek prasīta noteikta elastība, paredzot

16 — Skat. spriedumus lietās *Konle* (iepriekš minēts 5. zemsvītras piezīmē, 40. punkts), *Reisch* u.c. (iepriekš minēts 5. zemsvītras piezīmē, 34. punkts) un *Salzmann* (iepriekš minēts 5. zemsvītras piezīmē, 44. punkts).

17 — Spriedums iepriekš minēts 2. zemsvītras piezīmē, 37. punkts, skat. arī spriedumu lietā *Burtscher* (iepriekš minēts 5. zemsvītras piezīmē, 48. un 49. punkts).

18 — Skat. spriedumus lietās *Salzmann* (iepriekš minēts 5. zemsvītras piezīmē, 46. un 47. punkts) un *Konle* (iepriekš minēts 5. zemsvītras piezīmē, 41. punkts).

izņēmuma iespējas, pat ja tās ir ierobežojošas, ja apsver ar pienākuma nodibināt [pastāvīgo] dzīvesvietu radīto ierobežojumu samērīgo raksturu. Visbeidzot, Festersens nav nedz apliecinājis, nedz pierādījis diskriminācijas esamību Likuma par lauksaimniecību piemērošanas laikā.

40. Tādējādi, ņemot vērā visus iepriekš minētos apsvērumus, nešķiet, ka prasība nodibināt [pastāvīgo] dzīvesvietu saskaņā ar Likumu par lauksaimniecību bija piemērota diskriminējoši.

41. Līdz ar to tagad ir jāizvērtē nosacījumi par prasības nodibināt [pastāvīgo] dzīvesvietu samērīgumu.

42. Vispirms, uzskatu, ka nav jānoliedz ar Likumu par lauksaimniecību paredzētās prasības nodibināt [pastāvīgo] dzīvesvietu piemērotais raksturs attiecībā uz mērķiem, ko ir iecerēts ar to sasniegt, kas ir jāizvērtē to kontekstā. Ar šo strikto prasību nodibināt [pastāvīgo] dzīvesvietu lielā mērā ir paredzēts nodrošināt, ka lauksaimniecībā izmantojami zemes gabali nevarētu būt par spekulatīvu darījumu vai kapitālieguldījumu priekšmetu. Turklāt šīs prasības rezultātā lauksaimniecībā izmantojami īpašumi diez vai varētu būt vieta, kas atbilst papildu dzīvesvietai vai dzīvesvietai, kurā tiek pavadītas nedēļas

nogales. Tas ievērojami ierobežo šo nekustamo īpašumu pievilcīgumu to personu lokam, kuru mērķis ir nodibināt pastāvīgo dzīvesvietu, un katrā gadījumā nodrošināt to apstrādāšanu šajos īpašumos. Nav nekādu šaubu, ka tādēļ tiek samazināts finansiālais spiediens uz lauksaimniecībā izmantojamiem zemes gabaliem tā, lai varētu tikt sasniegts cits svarīgs mērķis, proti, padarīt šos zemes gabalus pieejamus pašiem lauksaimniekiem un tādējādi veicināt Dānijas tradicionālās [lauksaimniecības] politikas īstenošanu, saskaņā ar ko lauku saimniecības pēc iespējas jāapdzīvo un jāapstrādā to īpašniekiem.

43. Tomēr vēl aizvien ir jāpārbauda, vai tāds pienākums nodibināt [pastāvīgo] dzīvesvietu, kāds tas paredzēts Likumā par lauksaimniecību, nepārsniedz to, kas vajadzīgs noteikto mērķu sasniegšanai un vai nepastāv citi mazāk ierobežojoši pasākumi, ar kuriem tikpat efektīvi var sasniegt šos pašus mērķus¹⁹.

44. Par šo jautājumu ir jāsecina, ka lauksaimniecībā izmantojamu zemes gabalu apstrādāšanu varētu nodrošināt arī bez prasības nodibināt [pastāvīgo] dzīvesvietu. Šim nolūkam pietiktu vien noteikt pienākumu apstrādāt īpašumu. Tomēr Likuma par lauksaimniecību mērķi ir plašāki tādā nozīmē, ka tie mēģina arī izvairīties no saimniecību kā papildu dzīvesvietu izmantošanas un līdz ar

19 — Skat. it īpaši spriedumu apvienotajās lietās *Reisch* u.c. (iepriekš minēts 5. zemesvītras piezīmē, 33. punkts) un spriedumu lietā *Ospelt* un *Schlösle Weissenberg* (iepriekš minēts 2. zemesvītras piezīmē, 46. punkts).

to kavēt finansiālo spiedienu uz lauksaimniecībā izmantojamiem zemes gabaliem. Faktiski lauksaimniecībā izmantojami zemes gabali kā papildu dzīvesvietas vēl aizvien ir pievilcīgi un izmantojami, jo tos var apstrādāt, piemēram, nomnieks. Šī iemesla dēļ palielinātos risks, ka šie zemnieki vairāk nevarētu, pamatojoties uz to ražošanu, atļauties īpašumtiesības uz lauksaimniecībā izmantojamu zemes gabalu.

gas intereses un mērķi. Tāpēc ir jāpiekrīt Norvēģijas valdībai arī tajā ziņā, ka valstu likumdevējiem sarežģītajā dažādo mērķu un to sasniegšanai atbilstīgo līdzekļu izvēlē ir jābūt noteiktai rīcības brīvībai. Šādā kontekstā šķiet, ka noteikums, saskaņā ar ko pienākums nodibināt [pastāvīgo] dzīvesvietu ir saistošs astoņus gadus no lauksaimniecībā izmantojamā zemes gabala nopirkšanas brīža, katrā ziņā nav acimredzami nesamērīgs.

45. Pienākuma nodibināt dzīvesvietu atcelšana, par pamatu ņemot konkrētu platību, proti, 30 ha, pēc definīcijas samazinās iepriekš minētās politikas iedarbīgumu, jo saskaņā ar Dānijas valdības sniegtajiem datiem aptuveni 75 % no lauksaimniecībā izmantojamiem zemes gabaliem ir mazāki par 30 ha.

46. Tas, ka, pamatojoties uz lietas materiāliem un dalībnieku sniegtajiem datiem, ir jākonstatē koncentrācijas process Dānijas lauksaimniecībā, kad aizvien lielākas platības apstrādā aizvien mazāks skaits zemnieku, kas rada konkrētu iedzīvotāju blīvuma samazināšanos lauku vidē, pats par sevi neliecina par pienākuma nodibināt [pastāvīgo] dzīvesvietu nesamērīgumu.

47. Politiskos mērķus sasniegt pilnībā ir iespējams reti. Kā Dānijas valdība to ir pamatoti teikusi, valdībai un/vai likumdevējam visbiežāk ir jāaskaņo dažkārt pretrunī-

48. Visbeidzot, attiecībā uz Tiesas spriedumu lietā *Ospelt* un *Schlössle Weissenberg*, saskaņā ar ko noteikumi par kapitāla brīvu apriti aizliedz, ka lauksaimniecībā izmantojama zemes gabala iegādes atļauja tiek liegta "visos tajos gadījumos", ja ieguvējs pats neapstrādā lauksaimniecībā izmantojamā zemes gabala ietvaros atrodošos attiecīgo zemes gabalu un ja tajā nav viņa dzīvesvieta, uzskatu, ka šis spriedums ir jāvērtē, ņemot vērā konkrētās lietas apstākļus. Lauksaimniecībā izmantojamo zemes gabalu, par ko ir runa šajā lietā, jau pirms attiecīgās atsavināšanas par labu organizācijai apsaimniekoja nomnieks lauksaimniecībā izmantojamās zemes nomas ietvaros līdz stridīgajai pārdošanai organizācijai. Pārdošana organizācijai šajā situācijā neko nebūtu mainījusi, jo tai bija jāpatur spēkā tie paši nosacījumi, pie kādiem

šis nomnieks izmantoja zemes gabalu. Tā kā Tiesa šajā lietā ņēma vērā stridīgā pasākuma mērķi nodrošināt, lai zemes gabalus turpmāk izmantotu un apstrādātu zemnieki vai tādas juridiskas personas kā zemnieku apvienības, attiecīgās atļaujas atteikums pamatots ar to, ka fonds nav ievērojis pienākumu par [zemes gabala] tiešu izmantošanu un pienākumu nodibināt dzīvesvietu, pārsniedzot to, kas bija vajadzīgs minēto mērķu sasniegšanai²⁰.

49. Šos apsvērumus nevar pilnībā transponēt šajā konkrētajā lietā tikai tādēļ — kā es jau iepriekš minēju —, ka Likuma par lauksaimniecību mērķi neaprobežojas ar prasību apstrādāt lauksaimniecībā izmantojamus zemes gabalus.

50. Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, uz pirmo jautājumu ir jāatbild, ka noteikumi par kapitāla brīvu apriti nav pret tādu pienākumu nodibināt pastāvīgo dzīvesvietu, kādu to paredz Likums par lauksaimniecību.

B — *Par otro jautājumu*

51. Otrā jautājuma priekšmets ir abu Festersena iegādāto lauksaimniecībā izmantoja-

mo zemes gabalu īpašā situācija un to izmantojums. Iesniedzējtiesa vēlas noskaidrot, vai saistībā ar saderību ar Kopienas tiesībām ir nozīme apstāklim, ka pienākums nodibināt pastāvīgo dzīvesvietu tiek piemērots arī tad, ja zemes gabals pats par sevi nav pastāvīga vienība un zemes gabala dzīvojamā ēka atrodas pilsētas zonā.

52. Pretēji Festersena teiktajam, Dānijas un Norvēģijas valdības, kā arī Komisija uzskata, ka šiem faktoriem nav nozīmes attiecībā uz Likumā par lauksaimniecību paredzētā pienākuma nodibināt dzīvesvietu saderīgumu ar Kopienas tiesībām.

53. Es piekrītu šim viedoklim, jo apsvērumi, kas pamato pienākumu nodibināt pastāvīgo dzīvesvietu, attiecas arī uz tiem zemes gabaliem, kuri, kaut arī atrodas pilsētas zonā, tomēr lielākoties ir domāti izmantošanai lauksaimniecībā. Kā to arī ir skaidrojusi Dānijas valdība, šādi pārklšanās gadījumi bieži vien ir izskaidrojami ar vietējām mājokļu struktūrām jeb ciematu un pilsētu paplašināšanu. Šī iemesla dēļ es nedomāju, ka šādi zemes gabali sistemātiski būtu izslēdzami no ar Likumu par lauksaimniecību noteiktās politikas. Tāpat tas, ka lauksaimniecībā izmantojams zemes gabals nav pastāvīga vienība, nepamato argumentu, ka

²⁰ — Šajā ziņā skat. it īpaši spriedumu lietā *Ospelt un Schlössle Weissenberg* (iepriekš minēts 2. zemsvirtras piezīmē, 51. punkts).

intereses, kas paredzētas ar Likumu par lauksaimniecību, arīdžan neattiecas uz šādiem lauksaimniecībā izmantojamiem zemes gabaliem.

V — Par tiesāšanās izdevumiem

54. Tādēļ uzskatu, ka Kopienu tiesības neiebilst pret to, ka tāds pienākums nodibināt dzīvesvietu, kādu to paredz Likums par lauksaimniecību, ir piemērojams arī tad, ja lauksaimniecībā izmantojams zemes gabals nav pastāvīga vienība un zemes gabala dzīvojamā ēka atrodas pilsētas zonā.

55. Tiesāšanās izdevumi, kas radušies Dānijas un Norvēģijas valdībām, nav atlīdzināmi. Attiecībā uz lietas dalībniekiem pamata lietā šī tiesvedība ir stadija procesā, kuru izskata iesniedzējtiesa, un tā lemj par tiesāšanās izdevumiem.

VI — Secinājumi

56. Ņemot vērā iepriekš izklāstītos apsvērumus, ierosinu Tiesai uz uzdotajiem prejudiciālajiem jautājumiem atbildēt šādi:

Noteikumi par kapitāla brīvu apriti neiebilst pret tādu pienākumu nodibināt [pastāvīgo] dzīvesvietu, kāds tas ir paredzēts 1999. gada 15. jūlija Likumā par lauksaimniecību Nr. 598. Tas ir saistoši neatkarīgi no tā, ja lauksaimniecībā izmantojamais zemes gabals nebūtu pastāvīga vienība vai ja zemes gabala dzīvojamā ēka atrastos pilsētas zonā.